

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 21.

Onsdagen den 4 April, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillsättning af pastor primarius i Stockholm;

N:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående förlagsinteckning och i sammanhang dermed erforderliga författningar;

N:o 13, angående upphörande af vatten- och brödstraffet;

N:o 14, om upphäfvande af sista punkten i § 16 mom. 1 af förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862;

N:o 15, angående ändring i bestämmelserna om församlingars rätt att föfoga öfver kyrkokassorna; och

N:o 16, om kungörande af tiden för allmänna tingssammanträden.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 28 och 30 sistlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 19, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning angående särskilda sammankomster för andaktsöfning.

Förslag till ändrad lagstiftning ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.

Herr Bäckström: När Herr Wieselgrens nu föreliggande motion behandlades inom Lag-Utskottet, blef utgången verkligen oväntad, och det var med en viss ledsnad jag fann mig stå ensam såsom reservant bland Första Kammarens ledamöter: men jag tröstade mig dermed, att under förra året, då en likadan motion förekom, yttrade Lag-Utskottets ordförande, att han egentligen icke hade något emot att bifalla motionen. Detta torde vara en säker borgen, att det icke skulle vara särdeles vådligt att lemna ett bifall till motionen. Jag vågar försäkra Första Kammaren, att ingen här i Kammaren är mer vän af statskyrkan än jag, men man kan ju hafva olika uppfattning om hvad som för statskyrkan är nyttigt och gagneligt, och jag anser för min del den lagbestämmelse, som nu är i fråga, icke vara för

Förslag till ändrad lagstiftning ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

statskyrkan gagnelig. Jag erkänner villigt, att denna lag mycket sällan tillämpas, men när den tillämpas, tror jag man i regeln kan antaga, att deraf följer allmän förargelse, hvilken i första rummet drabbar statskyrkan, och därför anser jag för min del lagbestämmelsen icke för statskyrkan gagnelig utan tvärtom, en åsigt som jag hört många aktade prestmän uttala. Ehuru väl förhoppningarne torde vara ganska ringa att vinna bifall till motionen här i Kammaren, vågar jag dock yrka afslag å Lag-Utskottets betänkande och bifall till motionen.

Herr Sundberg: Jag ber att blott få yttra några få ord. Jag har så många gånger förut haft tillfälle att uttala min åsigt i denna fråga, att det kan vara öfverflödigt att nu vara vidlyftig. Deuna åsigt är oförändrad. Jag är den föregående talaren tacksam för att han icke gifvit denna fråga större dimensioner än den verkliga har, utan tagit den på ett enkelt och anspråkslöst sätt, och så bör den behandlas. Det spörsmål, som nu föreligger, är egentligen huruvida det lilla skydd, som samhället ansett sig böra gifva statskyrkan genom 1868 års förordning, när allmän religiös frihet infördes i landet, är för statskyrkan vidare behöfligt och huruvida det är för henne gagneligt. Var det behöfligt när lagen stiftades, så tror jag man kan säga, att det är ännu mer behöfligt i denna stund; ty lagen är egentligen rigtad mot sådana personer, som söka verka för kyrklig söndring och undergräfvä aktningen för den allmänna gudstjensten, och deras antal, som verka i sådant syfte, kan man utan öfverdrift säga har tioudblats sedan 1868, ja, mer än tioudblats. Nu har väl den föregående talaren icke velat bestrida, att mycket oskick bedrifves af en hop personer, som föregifva sig verka för gudaktighet och i viss mån göra det, men framför allt hafva till syftemål att på en eller annan väg spränga statskyrkan, undergräfvä förtroendet för hennes bekännelse, hennes presterskap, med ett ord allt, som till hennes existens hörer. Förordningen åsyftar icke och har aldrig i tillämpningen träffat dessa många lekmannapredikanter, som verkat till gagn och välsignelse i församlingen. Sådana hafva funnits och finnas än i dag; de bemötas icke med ovilja, de mottagas med samma välvillighet af presterna som af församlingarne. Det är blott mot den andra sorten som förordningen vänder sig, och mot dem är hon enligt min tanke ännu behöflig. Det nämndes af den föregående talaren, att förordningen sällan tillämpades. Det är lyckligt, att så sker, ty det visar förstånd hos dem, som skulle tillämpa den, att icke gripa till denna åtgärd, förrän oskicket å predikantens sida gått så långt, att kyrkorådets förbud är i sin ordning. När den nu tillämpas någon gång — och dessa gånger äro få — då, anmärker man, väcker det allmän förargelse. Jag tror icke att det är händelsen, ty i de flesta fall sker det mycket tyst och obemärkt. Ofta behöfves icke ens den formella stränghet, som måste iakttagas när förordningen tillämpas, för att få åsyftad verkan, ty det hjälpes ofta dermed, att presten eller någon af kyrkorådets ledamöter, som kommer i beröring med en sådan predikant, säger honom: »det går icke an, att du går till väga på detta sätt, ty då måste vi förbjuda dig allt vidare uppträdande här i församlingen». Det finner

han sig ofta vid att lyssna till, och det blifver således icke något af med hela tillämpningen.

Blifver någon gång förordningen likväl tillämpad, hvad är det väl för allmän förargelse som åstadkomes? Jo, den, mot hvilken förordningen tillämpas, gör allt möjligt för att basuna ut sig som en sanningens martyr, och han kan påräkna ett visst bifall af våra separatister och icke så få af våra tidningar, som mycket lätt hylla allt som leder till kyrklig upplösning. På det sättet kan allmän förargelse väckas; men någon förargelse hos det stilla och stadiga folket i landet — och det är väl till det, man bör taga hänsyn — känner jag verkligen icke till.

Nu har man vidare mot förordningen anmärkt att, om hon vore behöflig och god, hon skulle tillämpas, och att om hon någon gång tillämpas, är hon i allt fall af sådan beskaffenhet, att hon icke verkar det, som man med henne åsyftat. Det tror jag är för mycket sagdt, när man ofta upprepar detta påstående, ty hon verkar, såsom Lag-Utskottet riktigt anmärkt, på ett preventivt sätt, hon verkar genom själfva sin tillvaro. Det ligger i henne en erinran till våra kolportörer att hålla sig inom behöriga skrankor. Den har således en verkan, det kan icke nekas, och jag är öfvertygad att man skulle få se att denna verkan är större än man föreställer sig, om man ströke bort den. När den föregående talaren tillstyrkte bifall till motionen, skulle jag för min del tro att han gjort klokare, om han yrkat på rent upphäfvande af 1868 års förordning, ty om man antog förordningen i den form, som motionären vill hafva den, samt beröfvade kyrkorådet rätt att förbjuda en tvetydig predikant att vidare uppträda och ålägga de böter som äro, i lagen stadgade för öfverskridande af denna ordningsföreskrift, det vill säga om man ströke bort slutet, så återstode af lagen endast det som vore obehöfligt, ty icke behöfver man skriva lagar, som säga att svenska kyrkans medlemmar ega rätt att samlas till gemensamma andaktsöfningar, då icke någon lag förbjuder det, eller genom en lag upplysa om, att ordningsmakten icke må vägras tillträde till sammankomsten, så vidt den är af mera offentlig natur, ty det faller af sig sjelft. Således skulle jag under inga vilkor kunna gå in på bifall till motionen. Då nu förordningen, oaktadt den sällan tillämpas, dock kan vara god att hafva sådan den är, och jag icke kan finna mig i att tillstyrka motionen, anhåller jag om bifall till hvad Lag-Utskottet föreslagit.

Herr Berg: Jag har icke någon annan åsigt i föreliggande fråga än jag hade vid senaste riksdag, då den var före i denna Kammare, och jag har således icke heller något egentligen nytt att lägga till hvad jag då anförde, men skulle jag hafva något nytt att nu tillägga, vore det snarare i motsatt riktning mot hvad jag hade att säga för lidet år. Det kan nemligen icke förnekas, att ju icke kyrkan såsom en statsinstitution behöfver skydd, och att också vår kyrka, som jag för min ringa del, oaktadt många hennes fei och lyten, likväl fortfarande älskar, behöfver skydd. Jag skulle vilja att detta skydd komme henne till del så kraftigt och så verksamt som möjligt. Jag ber att få taga herrarnes tålmod något litet i anspråk för att säga,

*Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang.
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.*
(Forts.)

Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang.
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

hvarför jag anser att kyrkan verkligen nödvändigt behöfver skydd. Hon står sannerligen ganska värlös för närvarande mot åtskilliga, som nu för tiden allt allvarsammare och kraftigare och med allt större hänsynslöshet angripa hennes innersta grundvalar. Men det är icke blott de olika andliga riktningarne, hvilka söka spränga statskyrkan såsom sådan, utan det har på senare tiden i vårt land uppträdt personer med intelligens och icke ringa begåfning, som icke allenast söka att spränga statskyrkan såsom en statsinstitution, utan som verkliga vilja och söka med alla dem till buds stående medel undergräfvat den religion, hvaraf statskyrkan är en representant. Således om 1868 års förordning kunde värna kyrkan och hennes bekännare för sådana andliga nyhetsmakare, hvilka söka att på allt upptänkligt sätt undergräfvat till och med tron på en levande, personlig Gud, och hvilka i stället för Gud uppställa menskligheten såsom det högsta väsendet, menniskan har att dyrka här på jorden, som förneka ett lif efter detta, och så vidare, om 1868 års förordning kunde vara tillämplig på sådana nyhetsmakare, så vore det sannerligen ganska godt. Men äfven på det andliga området, på det kristliga, har det kommit sådana betänkligheter före, att jag väl tvekar om denna förordning ändå borde aldeles tagas bort, och det är nemligen då sådana personer, som vilja göra anspråk på och gifva sig ut för att vara andliga ledare för en stor hop människor i vårt land, icke akta för rof att i tal och skrift rent ut säga: »det är en synd att gå i en af statens kyrkor, der en till och med troende prest predikar». När man kan inom vårt kristliga samhälle få höra sådana läror uppenbart förkunnas i tal och skrift, så blir man betänksam, huruvida icke kyrkan mot sådana behöfde ett skydd, ty det är desse, som egentligen åstadkomma kyrkliga söndringar och förakt för den allmänna gudstjensten. Då de, pekande på våra kyrkor, säga: »der är en riktig härd för allt ondt, der är representanten för Babylon», och göra vår statskyrka liktydig med Uppenbarelsebokens sköka, då blir man betänksam. Men, mine herrar, på samma gång som jag lifligt erkänner behofvet af ett skydd mot sådana omstörtningmän på det religiösa området, så nödgas jag likväl i olikhet mot den siste ärade talaren äfven vidblifva min förutvarande uppfattning, att 1868 års förordning icke egentligen träffar sådana personer. Så till exempel, hvad angår positivisterna, som förklara, att ingen Gud finnes, att menskligheten är Gud o. s. v., icke är 1868 års förordning tillämplig på dem. Som positivist annonserar en person att han håller föredrag och tager 10 öre eller 1 öre i inträdesafgift — nog af, det har icke formen af en andlig sammankomst. Der får han säga hvad som helst. Kyrkan står, oaktadt 1868 års förordning, fullt vapenlös mot sådant. Samma är förhållandet med sådana personer, som i tal och skrift söka undergräfvat den bestående ordningen i kyrkan, de träffas icke af 1868 års förordning, och det skulle vara ganska farligt att taga i tu med dem, ty de blefve endast, som jag vid ett tillfälle förut sagt — »godtköpsmartyrer». Men på hvilka är nu förordningen tillämplig? Jo, på några redbara, hederliga, men enfaldiga stackars kolportörer, som aldeles icke hafva för afsigt att undergräfvat religionens helgd eller omstörta vår kyrka, utan som, om ock må hända af missförstånd, likväl af samvetets öfvertygelse

uppträda och endast begära att få komma presterskapet till hjälp med att låta det andliga lifvet komma till sin rätta makt i trakter, der man i långliga tider lidit stor brist på ett lifaktigt predikande af Guds ord. Dessa personer behöfva icke tillhöra vår evangeliskt-lutherska kyrka annat än till namnet. Jag anhåller få nämna, att vi hafva 313 baptistpredikanter, hvilka, om också icke ordinerade, äro anställda såsom fasta lärare i 313 församlingar, vidare 69 församlingsföreståndare och 62 predikanter i metodistförsamlingar. Det är klart att dessa äro, åtminstone de allra flesta, hederliga, aktningvärdade och gudfruktiga personer, som hafva till sitt hufvudsyfte att predika frälsningens evangelium för sina medmenniskor. Det är olyckligt att de icke hafva statskyrkans monopol att få uppträda. De äro icke statskyrkans prester och hafva icke erhållit biskopens eller vederbörande pastors tillstånd att få predika; de äro utsända från andliga föreningar. På dessa mellan 5 och 6 hundra predikanter måste således 1868 års förordning tillämpas, vare sig de uppträda i någon församling i stad eller på landet, ty det är klart att de vilja undergräfvat statskyrkan, som de i principen hvarken kunna eller vilja erkänna såsom riktig. Hur skulle det nu taga sig ut, om man tillämpade 1868 års förordning på sådana personer? Det går helt enkelt icke an, och våra kyrkoråd och våra prester äro, såsom Herr Erkebiskopen nämnde, för kloka att tillämpa den.

Sedan hafva vi andra, hvilka också icke egentligen utträdt ur statskyrkan, utan stå kvar, ehuru de i allt fall äro lika separatistiska som baptisterna, det är det s. k. missionsförbundets predikanter, hvilka i hundratal resa omkring i landet för att predika. Hvem vågar påstå, att desse äro charlataner, som vilja undergräfvat religionens helgd? Således kan man icke på dessa hundratal tillämpa 1868 års förordning. När den tillämpas och om den tillämpas, hafva vi en sorglig erfarenhet deraf, då de fleste personer, som af kyrkoråd blifvit förbjudna att predika och, när de icke aktat förbudet, blifvit lagförda hos domkapitlen eller vid underrätt, blifvit i de flesta fall frikända af Kongl. Maj:t. Hvad har man då för skydd i en sådan förordning, som, när den tillämpas, icke har annan betydelse än att i det tillämpade fallet blifva upphäfd? Och der står nu kyrkorådet egentligen med skammen. Om i särskilda fall dylika predikanter icke gått till högre rätt, har det endast skett för att blifva martyrer. Mine herrar! Jag ber om förlåtelse, att jag upptager tiden, men jag vill en gång för alla uttala mig i denna fråga. Om en sådan person blir förbjuden att predika, vill han icke söka ändring. Han vill att lagstadgandet skall tillämpas på honom och, när han icke kan betala böterna, gå i fängelse. Han säger sig då hafva fått sitta i fängelse för Jesu namns beaktelse, men aktar sig för att omtala, att han trotsat ett vanligt ordningsstadgande. Sedan berättas det i rapporterna till utlandet, att Sverige näst Spanien är det land, der man mest förföljer de kristne! Hvad tjenar det till att hafva en sådan skamfläck på kyrkan, som hon verkligen icke förtjenar? Man hjälper icke upp henne dermed. Det är icke ett vapen, som gagnar henne eller hennes tjänare, icke ett skydd, som i ringaste mån hjälper henne, och just det, som Erkebiskopen nämnde, att brotten mot denna ordningsstadga tioudblats sedan

*Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang.
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.*
(Forts.)

Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang-
särskilda sam-
mankomster
för andäkt-
ofning.

(Forts.)

1868, bevisar mer än allt annat, att lagen är olämplig; ty kunde den tillämpats och hade den haft något skydd med sig, så hade icke brotten tiodubblats utan tvärtom. Man ser till och med de utmärktaste kyrkans målsmän draga sig för att tillämpa 1868 års förordning. Här i Stockholm kommer det aldrig i fråga, att någon pastor stämmer någon för irrlärliga föredrag, och i sjelfva universitetsstaden finnes det, såsom jag bestämdt vet, ett metodistkapell, der predikanter uppträda med andliga föredrag, som *måste* leda till kyrklig söndring — ett baptistkapell, der det predikas särskilda läror angående dopet och för öfrigt *emot* hela statskyrkan såsom sådan, samt slutligen ett missionshus, hvars föreningsmedlemmar stiftat en egen nattvardsförening, ty de säga, att de icke kunna gå till skrift i statskyrkan. Och dessa tre olika kategorier af predikanter och åhörare befinna sig midt under höga vederbörandes ögon år ut och år in, utan att höga vederbörande någonsin gjort det ringaste för att stämma dem för domkapitlet eller inför kyrkorådet med yrkande om förständigande för dem att slå dör-rarne till. Och detta är alldeles riktigt gjort. Men när så är och när man känner det så väl, borde vi då ej kasta bort denna stadga, ty den *är* icke något skydd längre?

Till hvad jag nu sagt ber jag endast få tillägga, att det i alla tider ansetts såsom något förskräckligt, att man för kyrkliga förseelser, för samvetssaker lidit verldsliga straff, såsom till exempel det var den tid, då man reste bål och då man hade stupstockar till hands för dem, som då undergräfvade kyrkans helgd. *Då* sade påfven och hans anhängare, och säga det ännu i dag, att *kyrkan* aldrig hade bränt någon, aldrig tagit lifvet af någon för samvetssakers skull. Kyrkan hade endast förklarar personen för »kättare» och *såsom sådan* öfverlemnad honom åt de verldsliga myndigheterna och det vore *desse*, som slutligen dömt honom. — Nu kan man säga detsamma här, att det icke är kyrkan, som gör detta, utan den endast öfverlemnar dessa stackare åt den verldsliga ordningsmakten. Men detta är icke sjelfva saken, utan saken är den, att man vill begagna sig af ett verldsligt straff för att stäffa ett andligt ofog; men den tid torde komma, då litet hvar måste inse att för andliga förseelser får icke finnas annat än andliga straff. — Nåväl, säger man, huru skall man tillämpa andliga straff på sådana, som redan tagit afsked från vår kyrka? Men det finnes i detta fall ett straff, som är alldeles tillfyllestgörande; ty uppträder en person, den der undergräfvat religionens helgd och åstadkommer förakt för den allmänna gudstjensten, så säger kyrkorådet — och det bör hafva rätt dertill — »vi förbjuda er att vidare uppträda i denna församling och der predika, för så vidt ni icke vill omvända och bättra er». Gör han icke det — då hafva vi det budet i skriften af Herren Kristus, hvilket säger, att, om en sådan person icke lyder, tager man två eller tre vittnen med sig och säger till honom: du är olydig mot den lag, om hvilken Petrus sagt: »varer all menskelig ordning undergifne för Herrens skull». Lyder han icke ändå, låter man honom kallas inför hela församlingen för att ytterligare erhålla varning. Hör han då icke församlingens bud, anses han såsom en hedning och publikan. Och jag kan försäkra, att hvar och en, som vill anses för en Kristi lärjunge, går icke med denna dom i församlingen länge;

utan han säger för sig sjelf: hur det än är, har jag dock en dom på mig och kan icke anses såsom en Kristi lärjunge, då de komma mot mig och beslå mig med Kristi egna ord. — Detta är ett straff, som jag tycker vara lika tillräckligt och betryggande för kyrkan som någonsin böter. För de andra åter, som rent af hafva samhällsomstörtande och osedliga läror att förkunna — för dem har man ju den juridiska makten. Der vid lag har man ju länsmän och kronofogdar, och han faller ju under allmänna lagens bud. Jag skall icke göra något yrkande i denna fråga; men om jag skulle framställt något dylikt, hade jag önskat, att 1868 års förordning blifvit oförändrad till och med det kyrkorådet tillagda förbudet mot uppträdande såsom predikant, men att den sista klämman, angående böter för underlåtenheten att ställa sig dylikt förbud till efterrättelse, skulle utgå.

*Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang.
särskilda sam-
mankonster
för andakts-
öfning.
(Ports.)*

Innan jag slutar, kan jag icke underlåta att nu nämna några ord just med afseende på denna lekmannaverksamhet, som man nu så mycket talar om; ty man kan ej undgå att göra den anmärkningen, att, om vårt svenska presterskap för ett halft århundrade sedan förstått sin pligt och förstått tidens kraf, så skulle det hafva tagit denna lekmannaverksamhet om hand och ledt den in i kyrkans egna hjulspår; ty då hade vi haft tusental lydiga kyrkans tjänare, som hjälpt kyrkan att predika Guds ord, under det vi nu hafva lika många fiendtliga element i rörelse.

Det är tid på att man i vår kyrka börjar att beakta alla dessa förhållanden och att man icke står och med förnämt förakt ser ned på de krafter, som nu röra sig i tiden — att vi bland andra vapen, dem man såsom skydd mot kyrkans fiender söker, må tillse, att vi få ett presterskap, som allt mer och mer *förstår* tidens kraf och gör sig till godo alla de lekmannaelement, hvilka äro kyrkligt sinnade och kunna användas i kyrkans tjänst. Om så gjordes, vore jag öfvertygad derom, att det icke skulle dröja länge, förr än den missaktning, som på många håll nu skönjes mot kyrkan och dess presterskap, skulle försvinna, samt aktning och ordning i stället intaga dess rum, så att man säge att kyrkan icke vore främmande för den andliga lifsrörelsen äfven hos lekmanne. Om kyrkan sade till denna, att den vore en kraft, som kyrkan icke ville kasta ifrån sig, skulle den få allt mer och mer betydelse inom vårt svenska folk. Ty ett faktum är, att der presterna äro dugliga och föra ett gudfruktigt lefverne samt söka att med andans och kraftens bevisning predika Guds evangelium — till sådana församlingar komma icke omstörtningmännen; ty de hafva icke der något att göra.

Jag ber herrarne om ursäkt, att jag så länge tagit herrarnes tid i anspråk; och vill jag icke framställa något yrkande.

Herr Bergström: Jag skulle visserligen icke hafva besvärat Kammaren med något anförande i föreliggande ärende, som vid två föregående riksdagar blifvit allsidigt diskuteradt, om icke den förste ärade talaren till stöd för den åsigt, han förfäktade, anförde ett yttrande, som jag skulle hafva fält vid nästlidet års riksdag. Han citerade detta yttrande ur minnet, och följden deraf blef naturligtvis den, att citatet icke öfverensstämde med hvad jag i verkligheten sagt. Mitt yttrande

Förslag till ändrad lagstiftning ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning. (Forts.)

lydde nemligen formligen så: »För min del vill jag icke fördölja, att jag icke mycket håller på ifrågavarande lagbestämmelse», och afsåg jag dermed samma lagstadgande, hvars upphäfvande motionären nu påyrkat. Men af yttrandet, det jag icke mycket hölle på nämnda lagbestämmelse följer ingalunda, att jag icke något hölle på den, och än mindre, att jag rent af ville främja borttagande af densamma. Detta till svar på hvad den förste talaren anmärkte i detta afseende.

Hvad sjelfva saken beträffar, så förefaller det mig som om det största missnöjet med 1868 års förordning föranledes deraf, att öfverträdelse af förbud, som ett kyrkoråd utfärdar, drabbas af bötesansvar och icke af kyrkliga påföljder. Motionären i ämnet var, åtminstone då han andra gången väckte sin motion, af den meningen, att det ej borde vara kyrkan förmenadt att skydda sig mot inre söndringar genom förbud för predikanter, som åstadkommo sådana, att vidare inom församlingen uppträda, men hvad han icke ville, var att öfverträdelser af förbudet skulle drabbas af verldsligt straff. Han säger nemligen i sin då framlagda motion, att han icke i minsta mån ville bestrida kyrkans bestämda befogenhet att genom påföljder af kyrklig art skydda sig mot inre söndring, men att dock icke *staten* borde söka qväfva lärotvister eller olika uppfattning af andligt lif och religiösa frågor genom verldsliga straff. Efter detta hans yttrande torde man hafva väntat, att han skulle föreslå en revision af gällande författning i den syftning, att kyrkliga öfverträdelser skulle föra med sig kyrkliga påföljder och icke verldsligt straff; men det gör han icke, utan han föreslår i stället att stryka bort äfven den del af förordningen, som berättigar kyrkorådet att utfärda sådant förbud. Jag är öfvertygad om att motionären likasom de, hvilka ifrå bifall till hans motion, dock icke anse sådana andliga föredrag, som leda till kyrklig söndring och förakt för gudstjensten, såsom något önskligt, utan tvärtom att de böra förekommas.

Det är också helt naturligt, att kyrkorådet skall hafva en befogenhet att motarbeta dylikt. Gällande lag i ämnet, nemligen Kongl. förordningen den 21 Mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, säger uttryckligen, att det åligger kyrkorådet »att vaka deröfver att spridande af vilseförande läror må, så vidt möjligt är, förekommas, samt kyrklig tvedragt och söndring förhindras».

Nu frågar jag: hvilka medel stå kyrkorådet till buds för att vinna detta syfte, om icke kyrkorådet vore behörigt att utfärda förbud af den art, som 1868 års förordning omtalar? Visserligen medgifver kyrkostämmoförordningen i sin 28 §, att kyrkorådet må i frågor, som röra religionens och sedernas helgd, ej annorledes, än genom allvarliga föreställningar och varningar, söka förmå den felande till bättring, för hvilket ändamål kyrkorådet till inställelse inför sig eger inkalla den felande; och är nu den andlige talare, som med sina föredrag syftar till kyrklig söndring, bosatt inom församlingen, så har kyrkorådet tillfälle att mot honom procedera på sätt gällande kyrkostämmoförordning stadgar; men i de fall, som oftast inträffa, nemligen att predikanten är en kringresande kolportör, som icke bor inom församlingen, är kyrkorådet icke i tillfälle att inkalla honom inför sig; och författningen anvisar icke kyrkorådet någon utväg att vända sig till

det kyrkoråd, under hvilket han sorterar, och förmå detta att mot honom vidtaga någon åtgärd. Vid sådant förhållande tror jag, att det i närvarande stund icke går an att bifalla motionärens förslag. Denna 1868 års förordning är det enda ställe i vår lagstiftning, som stämplar föredrag, ledande till söndring i kyrkligt hänseende, såsom olagliga eller någonting, som icke är önskligt. Tages nu detta stadgande bort, blir följden den, att med det vanliga argumentet, att hvad som i lag icke är förbjudet, är tillåtet, man skulle kunna sluta till, att man verkligen har lof att hålla föredrag, hvilka leda till kyrklig söndring.

*Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang-
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Kyrkomötet har i sin mån sökt verka för afskaffande af det verldsliga straffet. Vid sista kyrkomötet väcktes nemligen motion om ändring af det i förevarande afseende gällande stadgande i sådan syftning, att påföljden för öfverträdelse af detta slag icke skulle vara böter utan kyrkliga tuktomedel. Att denna motion icke ledde till något resultat, kom sig deraf, att kyrkomötet, redan när motionen förekom till behandling hos mötet, beslutit en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för framläggande af ett förslag om ordnande af kyrkotukten, hvidan mötet antog, att ett sådant förslag jemväl skulle komma att omfatta förevarande ämne. I detta sakens skick, och då jag, för min del, icke kan finna att en lärofrihet, som leder till kyrklig söndring, har något stöd ens i den Heliga Skrift, som eljest tillstodder högsta möjliga frihet i andliga ting, anser jag, att man bör låta bero vid Lag-Utskottets betänkande och afslå motionen. Jag yrkar bifall till Lag-Utskottet betänkande.

Herr Olsson, Peter: Man stannar verkligen i någon villrådighet, då fråga är om att yttra sig angående en sak, som är efter år varit föremål för Riksdagens behandling och inom denna Kammare blifvit afslagen men ändå återkommer, för att på nytt prövas och afgöras.

Denna villrådighet ökas derigenom, att man med någorlunda visshet kan förutse, att resultatet blifver ungefär detsamma vid denna riksdag, som vid de föregående.

Då emellertid åt diskussionen gifvits en sådan rigtning, som nu förekommit, måste hvarje vän af den religiösa friheten både förvånas och finna det angeläget närmare uppmärksamma ej blott de afgifna yttrandena utan äfven och i främsta rummet hvad Lag-Utskottet i sitt betänkande anfördt såsom grund för motionens afstyrkande.

Först anför Lag-Utskottet, att en kyrkolagskomité varit tillsatt och afgifvit ett förslag till kyrkolag, som skulle ej blott innehålla en paragraf angående kyrkliga straff för utspridande af villfarande lära med flera förseelser, utan äfven i sin motivering anse 1868 års förordning böra bibehållas.

Men, mine herrar, jag ber få fästa uppmärksamheten dervid, att denna komité visserligen utarbetat ett förslag, fastän komitén inom sig varit af ganska olika åsigter — men också endast ett förslag. Detta förslag har, åtminstone så vidt jag vet, hvarken godkänts af Högsta Domstolen eller af Kongl. Maj:t framlagts till antagande, åtminstone icke i sin helhet. Att nu Utskottet på dessa så att säga

Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang-
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

enskilda yttranden inom en komité grundar sitt afstyrkande, måste anses i hög grad sökt. Helt annan betydelse hade detta motiv egt, om förslaget varit pröfvadt af vederbörande myndigheter, och utlåtan- den derifrån förelegat.

Vidare har Lag-Utskottet hänvisat till 1877 års Lag-Utskotts be- tänkande och sagt, att detta Lag-Utskott liksom det af år 1880 varit af den åsigt, att 1868 års förordning borde bibehållas. Visserligen antyder Lag-Utskottet, att 1881 och 1882 års Riksdagar voro af en annan åsigt; men då Lag-Utskottet stöder sig på 1877 och 1880 års betänkanden och, efter min uppfattning, lika mycket förbiser de be- tänkanden, som Lag-Utskottet afgaf vid 1881 och 1882 års riksdagar, synes äfven detta argument vara ganska lösligt.

Vidare har Lag-Utskottet ansett, att i Regeringsformen, der det heter, att Konungen skall skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, så vidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer, skulle ligga ett stöd för 1868 års för- ordning. Jag må säga, att det förvånar mig, att Lag-Utskottet just i denna § af Regeringsformen, som så vidt jag vet alltid ansetts såsom sjelfva grundvalen för religionsfriheten, funnit ett stöd för motsatsen, eller för bibehållandet af 1868 års förordning, som, säga hvad man vill, väl ej innehåller något erkännande af religionsfriheten. Äfven denna vändning i Lag-Utskottets betänkande måste anses byggd på ganska lösliga grunder.

Slutligen säger Lag-Utskottet, att denna 1868 års förordning endast är af borgerlig natur och att den såsom sådan innehåller be- stämmelser om endast borgerliga straff; men Utskottet förbiser den viktiga omständigheten, att dessa borgerliga straff ådömas, icke för borgerliga förseelser utan för rent kyrkliga afvikelser. Erkännas måste väl, att det här är fråga om utspridande af villfarande lärosatser, stri- dande mot den rena evangeliska läran samt ledande till kyrklig sön- dring, och torde det väl vara alldeles klart, att dessa förseelser äro af rent *kyrklig* beskaffenhet; att då tillämpa borgerliga straff å desamma kan jag, för min del, icke fatta såsom konsekvent.

Då jag tror, att de senare lagutskottsbetänkandena af år 1881 och 1882 äro fullt ut lika väl motiverade som de af 1877 och 1880 samt lika mycket och än mer än ifrågavarande Lag-Utskotts betän- kande af år 1883, tror jag således den omständigheten, att Lag- Utskottet i år kommit till annat resultat, icke hafva någon väsentlig betydelse för sjelfva frågan.

Sedan jag tillåtit mig dessa anmärkningar, anhåller jag få yttra något med afseende på hvad den siste årade talaren anförde om saken i öfrigt. Han sade, att motionären ansett, att det icke torde vara ur vägen att begagna kyrkliga straff, men att deremot de borgerliga icke borde användas. Ja, men då Lag-Utskottet säger, att 1868 års för- ordning är en borgerlig ordningsstadga, som innehåller borgerliga straff, huru skall man då söka att tyda det sålunda, att man skulle använda samma stadga för att kunna utöfva kyrkliga straff? Vill man komma med de kyrkliga straffen, då tror jag att man bör gå till väga på ett annat sätt än hvad oftanämnda förordning innehåller, ty till de kyrkliga straffen torde väl icke, huru man än ser saken,

höra böter och fängelse, utan då har man, såsom den siste talaren riktigt påpekade, den Heliga Skrift att gå efter. Frågan blir då: hvad innehåller den Heliga Skrift i afseende på dylika straff? Der hänvisas man till kyrkotukten, i afseende på hvilken åter den frågan uppstår, huruvida kyrkotukt verkligen kan tillämpas i våra församlingar, sådana de för närvarande äro beskaffade. Kan kyrkotukten tillämpas i afseende på sådana förseelser, som omtalas i 1868 års förordning? Hvad den ene anser ledande till söndring och såsom villfarelse samt följaktligen straffvärdt, betraktas af den andre på helt annat sätt; följaktligen kommer man här helt och hållet in på godtyckets område. Dessutom förefaller det alldeles klart och tydligt, att om man vill tillämpa den Heliga Skrifts bestämmelser i afseende på kyrkliga straff, så måste det ske sålunda, att *församlingen såsom sådan* behandlar dessa kyrkliga förseelser, med tillämpande af de kyrkliga straffen, om man så vill kalla Bibelns föreskrifter.

*Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang.
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.*

(Forts.)

Detta tror jag emellertid vara alldeles omöjligt under våra nuvarande förhållanden med det församlingsskick och den brist på församlingslif, som nu råder i vårt land, och öfver hufvud taget tror jag det vara omöjligt i hvarje *statskyrka*. Vidare har yttrats, att man måste värna sig mot sådana föredrag, som leda till söndring i kyrkligt hänseende. Ja, det är sant, och säkerligen vill ingen af oss, att sådana föredrag skola fritt få hållas, som kunna leda till kyrklig söndring och till förakt för den allmänna gudstjensten, så framt nemligen detta verkligen *kan* hindras. Ser man emellertid på hvad erfarenheten gifver vid handen, både från vårt eget land och från andra länder, från hvilken kyrklig lifsutvecklingsperiod som helst, och dervid frågar, om det verkligen någonsin lyckats att, genom tillämpning af dessa straff, vinna det dermed afsedda målet, nemligen att förmå den, som varit föremål för dylik bestraffning, att afstå från sina läror, så måste jag på det allra bestämdaste bestrida detta. Hvad erfarenheten deremot tydligen ådagalägger, är att ju mer man försöker använda dessa världsliga straff och tillrättavisningar just mot sådana förseelser, som falla inom det rent andliga området, desto ihärdigare och ifrigare blifva de sålunda behandlade i sin verksamhet, ja, desto mera betrakta de det såsom sin *skyldighet* att arbeta i samma riktning. Att tillgripa dessa medel är därför just att befrämja hvad man vill hindra, ty intet torde i så hög grad befordra hvad man kallar förakt för den allmänna gudstjensten som just dessa af kyrkliga myndigheter ådömda straff. Hvar och en, som har någon erfarenhet i och någon kunskap om dessa saker, känner nog samt, att så har förhållandet varit under nästan alla tider.

Och betrakta vi särskildt senaste tidens erfarenheter i vårt land, finna vi, att kyrkoråden hafva ådömt straff för dylika förseelser, och domkapitlen hafva äfvenledes fält sin dom, men när målen bragts till Kongl. Maj:ts bepröfvande, så har frikännande blifvit slutet. Hvad tjänar det då till att bibehålla en lag, som gång efter annan visar sig vara omöjlig att tillämpa? Vore det då icke mycket bättre just för kyrkans och den kyrkliga ordningens samt det religiösa lifvets skull att taga bort denna lag och i stället använda den lag, som ensam kan och bör tillämpas i alla sådana religiösa fall, som röra sam-

Förslag till ändrad lagstiftning ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning. (Forts.)

vetet och det religiösa lifvet, nemligen Guds ord, kristlig kärlek och deltagande. Just på dem man sålunda anser villfarande, tror jag att detta ädlare och efter min uppfattning verkligt *kyrkliga* tillvägagående skulle utöfva en kraftig verkan och ej oväsentligt befördra hvad man önskar.

Dessutom vågar jag uttala den öfvertygelsen, att religiös frihet är af den höga betydelse, att man måste allvarligt sträfva derefter, äfven om en eller annan olägenhet deraf skulle uppstå. Och olägenheter måste ju uppstå vid tillämpningen af *hvarje* frihetsgrundsats, ty det kan väl icke förnekas, att friheten ofta gifvit anledning till missbruk, men det vore ju orimligt att därför helt och hållet upphäfva friheten. När så är förhållandet på det världsliga området, skulle det då kunna begäras något annat på det rent kyrkliga eller kristliga området? Skulle man, der olika meningar i religiösa frågor bryta sig mot hvarandra så mäktigt, som nu är förhållandet i vårt fädernesland, kunna ens begära att alla, som deraf berördes, skulle vara af så lika uppfattning i dessa djupgående frågor, att ej både afvikelser och bestämda villfarelser skulle uppstå? Huru blefve det då med den utvecklingsfrihet, som här likasom på alla andra områden är vilkoret för allt verkligt lif?

Jag tror således, att man allt för mycket fruktar för den religiösa friheten samt att ju mera man lemnar denna rörelse frihet, desto tydligare skall det visa sig, att faran verkligen icke är så stor, som man synes vara böjd att föreställa sig.

Såsom jag redan nämnt, förutser jag, att frågans utgång inom denna Kammare blir densamma som vid förra riksdagen. Emellertid har jag velat yttra detta dels för att uttala mig angående Lag-Utskottets betänkande och dels för att i någon mån bemärka sjelfva saken. För öfrigt vidhåller jag mitt vid förra riksdagen afgifna yttrande och anser för min del, att motionen bör bifallas och sålunda Lag-Utskottets betänkande afslås.

Herr Lagerstråle: Då en med denna likartad fråga förevar vid 1881 års riksdag, tillhörde jag Lag-Utskottet, och ehuru jag icke hade deltagit i frågans förberedande behandling inom Utskottet, var jag dock med om dess slutliga afgörande i Kammaren och afgaf min röst för bifall till då varande Lag-Utskottets förslag, hvilket öfverensstämde med hvad motionären nu föreslagit.

Lag-Utskottet vid denna riksdag har framhållit, att den ifrågasatt författningen icke är en kyrklig författning utan en *borgerlig ordningsstadga*. Derom kunna ju meningarne vara delade, men det synes mig, att *om* det är en borgerlig ordningsstadga, så borde väl deraf följa att man ser till, om den borgerliga lagstiftningen har på andra områden lemnat så stort utrymme åt godtyckets makt som här är ifrågasatt. Det är väl lika viktigt för den borgerliga lagstiftningen att tillse, att äfven andra intressen i staten, såsom dess egen säkerhet, konungamaktens helgd, den allmänna ordningen o. s. v., erhålla skydd som att kyrkan blir skyddad. Det förra sker genom de stadganden, som i kriminallagen belägga med straff hvad som förbrytes i den ena eller andra riktningen, men förgäfvades söka vi efter likartade

bestämmelser på ifrågavarande område, som det af motionären ogillade. Här, på det borgerliga området, beror det icke på en godtycklig uppfattning vare sig af polismyndighet eller kommunalnämnd, huruvida en sådan åtgärd skall vidtagas, som kyrkorådet med dess på olika orter olika sammansättning har rätt att anbefalla på det kyrkliga. Enligt 1868 års förordning eger nemligen kyrkorådet att förbjuda ledare af en andlig sammankomst att inom församlingen vidare uppträda och hålla föredrag, allenast kyrkorådet anser, att hvad vid dylik sammankomst förekommit är af beskaffenhet att kunna *leda till* söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjensten eller eljest till undergräfvande af religionens helgd. Det är således hvad kyrkorådet *anser* som utgör grunden för dess beslut. Men eger man väl befogenhet att åt en så skiftande myndighet lemna en så godtycklig makt? För min del har jag svårt att besluta mig för något sådant. Skulle man ifrågasätta, att någon myndighet finge förbjuda en utsatt sammankomst eller upplösa en redan påbörjad, derför att den ansåge, att dervid något förekommit, som kunde *leda till* rubbning af statens säkerhet, af unionen eller till undergräfvande af majestätets helgd o. s. v., så tror jag, att starkt motstånd skulle resa sig mot all lagstiftning i en dylik rigtning.

Den nu förevarande författningen har bibehållit sig sådan den är, derför att den har framgått ur lagstadganden, gifna till kyrkans skydd, men som varit af en vida strängare beskaffenhet. Vi erinra oss alla, att det knappt är mer än 20 år sedan, då det till skydd för kyrkan i vår allmänna lag stadgades påföljd af landsflykt för den, som frånträdde vår kyrkas läror och öfvergick till annat trossamfund. Det var onekligen ett starkt skydd; vi hafva det icke längre, men jag tror icke heller, att någon skulle vilja hafva det återinfördt. Det fanns också en annan tid, då hvarje från statskyrkans lära afvikande mening stämplades såsom villomening och bestraffades, men den tiden är nu ock förbi. Hvad som af skyddet återstår, är ju icke strängt eller af omfattande beskaffenhet, men det hvilar på godtycklighetens grund, och det är den grunden, som jag för min del ej kan gilla.

Det har yttrats, att den straffpåföljd, som är medgifven kyrkorådet att stadga och som sedan skall tillämpas af den offentliga myndigheten, hittills icke har framkallat allmän förargelse och troligen ej heller skulle komma att göra det. Må vara, att allmän förargelse icke blifvit väckt eller väckes egentligen deraf, att en person, som trotsat kyrkorådets förbud, blir dömd att derför böta, men då det numera är allmänt känt, hurusom, visserligen icke på andliga sammankomster men på andra slags möten, läror, såsom redan framhållits, hvilka gå ut på — ingenting mindre än samhällets upplösning och den kristna lärans undergräfvande, få ostraffadt förkunnas, under det att den, som vid en sammankomst för andaktsöfning, om hvilken flere förenat sig till inbördes uppbyggelse, uppträder såsom lärare, förbjudes allt vidare uppträdande och hotas med världsliga straff, så är det just *denna olikhet i behandlingssättet*, som jag för min del tror gifver skäligen anledning till allmän förargelse.

Det har af en talare blifvit framhållet, att om man borttog denna påföljd, så måste man vidtaga någon ändring i kyrkolagstift-

*Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang.
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang-
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

ningen för att ersätta denna brist. Men om alla äro eniga derom — något hvari äfven Lag-Utskottets ordförande instämt — att det icke rätteligen tillhör den världsliga lagstiftningen att stadga straff för kyrkliga förbrytelser, så bör man ju först borttaga det här stadgade straffet för att sedan tillse, huru inom kyrkolagstiftningen vidare skall förfaras. Huruvida det rättaste vore att upphäfva hela författningen, är också något att tänka på. Emellertid kan jag icke heller inse, hvilka olägenheter skulle uppstå, om man, såsom motionären föreslagit, bibehölle den förra delen af förordningen. Man egde i sådant fall alltid qvar det skyddet, att ifrågavarande sammankomster icke finge å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättades, ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hölles, att denna eller ordningen dervid kunde störas. Likaledes qvarstode rätten för församlingens presterskap och medlemmar af dess kyrkoråd att tillstådeskomma.

På dessa skäl får jag för min del sluta mig till dem, som yrka att, med afslag å Lag-Utskottets hemställan, motionen måtte bifallas.

Grefve Mörner: För den, som med någon uppmärksamhet följt dels de muntliga öfverläggningar, som angående denna fråga egt rum vid åtskilliga riksdagar, dels de flere skriftliga uppsatser, som deraf framkallats, måste det förefalla något underligt att på samma gång som de personer, som, vare sig i tal eller skrift, föra samma talan och förfäktat åsikter enahanda med dem, hvilka den ärade motionären framställt, påstå, att ifrågavarande stadgande ingenting betyder och ingenting verkar, på samma gång äro de dock så angelägna att få bort det samma och upprepa därför oupphörligen, att det bör undanrödjas. Om det nu är ett stadgande, som ingenting betyder och ingenting verkar och som ej utöfvar något inflytande på kyrkan och det kyrkliga lifvet, hvarför skall man då göra så mycket väsen deraf och riksdag efter riksdag återkomma med denna sak, som gerna kunde få bortdö i tysthet? Så alldeles utan betydelse torde det emellertid icke vara, ty det innebär dock, såsom en föregående talare riktigt anmärkt, en allvarsam varning för många personer att icke tillåta sig yttranden och icke hålla föredrag, som de eljest kanske skulle göra, men hvarifrån de nu rygga tillbaka i anseende till de följder, som deraf för dem kunna uppkomma. Det vore tvifvelsutan en stor lycka för menskligheten, om den stunden en gång kunde inträda, då i religiösa och äfven i borgerliga saker alla tänkte lika, så att intet split, ingen oenighet, ingen meningsskiljaktighet längre egde rum; men alla tiders erfarenhet, all historia, alla traditioner och alla urkunder lära oss, att en sådan tid aldrig har funnits, och all möjlig eftertanke måste likaledes säga oss, att en sådan tidpunkt ej heller någonsin i framtiden kan inträffa.

Hvad är det emellertid nu, som med denna förordning egentligen åsyftas? Icke att undertrycka någons samvetsfrihet, icke att kränka någon rättighet, icke att hindra någon andaktsöfning! Hvar och en får verkligen numera i Sverige omfatta hvilken lära han vill, blott han tager steget fullt ut och öppet tillstår, att han hyllar den eller den läran. Då får han fritt öfvergå till hvilket trossamfund som helst och utan hinder bekänna dess läror. Men kan man verkligen på allvar begära, att svenska kyrkan skall med likgiltighet äse och att

svenska kyrkans medlemmar skola tåla, att personer framtråda, hvilka väl säga sig tillhöra denna kyrka och omfatta dess läror, men som i sina föredrag och yttranden — stundom med ganska försåtlig tunga — förkunna läror, som äro egnade att sprida split, missnöje och tvifvel, hvarigenom de småningom kunna undergräfvat kyrkans läror? Att genom denna förordning ej mycket kan göras till förekommande häraf, vet jag mycket väl, men då den ej utgör något band, ingen hållhake, intet tvång i afseende på den tro hvar och en vill omfatta, så kan jag icke förstå, med hvad rätt man kan påyrka, att personer skola få ikläda sig den falska skepnad, som de bära, hvilka upptråda och predika just mot den religions läror, som de påstå sig omfatta. Om man kunde tilltro den stora allmänheten så pass mycket förstånd, att den egde förmåga att genomskåda dylika personer, så vore faran visserligen ringa, men det finnes ju alltid en mängd ofta rättänkande och varm-hjertade personer, som icke äro utrustade med tillräcklig omdömeskraft för att kritiskt kunna pröfva hvad de höra, och för dessa är det, som faror i detta afseende kunna uppkomma. Om de få höra en person, som förstår att väl lägga sina ord, säga: kyrkans lära är nog sann och bra, *men, men, men* — och sedan följa en hel mängd anmärkningar — så blir slutet det, att giftet är ingjutet i deras hjertan och de, som förut fromt trodde på kyrkans läror, stå der handfallna och veta icke hvad de skola tro, ty den tro, de förut hade, har blifvit rubbad och någon ny har icke blifvit dem skänkt: man har blott skänkt dem tvifvel och i många fall kanske förtviflan. Om det är någon vinst att få ett sådant sakernas skick infördt, vill jag lemna derhän. Jag misskänner visst icke de herrars redliga nit, som uppträdt och kämpat mot förordningen, men jag tror för min del, att de må hända förbisett åtskilligt, som de bort noga besinna, innan de framställt sina satser.

En ärad talare har särskildt fäst sig vid och mycket talat om den godtyckliga makt, som skulle vara lagd i kyrkorådets händer, och han har påstått, att det icke i öfrigt finnes någon motsvarighet dertill i svensk lag, ty orden »*anses leda*» etc. skulle efter hans förmenande innefatta något så godtyckligt, att det strider mot hans begrepp om hvad rättskänslan fordrar. Jag vill likvisst fråga den ärade talaren, hvilka ord han, så framt detta stadgande alls skall stå kvar, d. v. s. så framt öfver hufvud någon rättighet fortfarande skall tillerkännas kyrkorådet att förbjuda kringresande predikanter att lära i församlingen, vill insätta i förordningen i stället för det af honom så skarpt klandrade uttrycket? Huru skall kyrkorådet, om det finner att en sådan person predikar satser, egnade att leda till söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjensten, kunna leda detta i bevis? Stenografer finnas icke på landet, och äfven om sådana funnes, så tala dessa predikanter ofta så fort, att stenograferna icke skulle kunna följa med föredragen. Sådant händer för öfrigt stundom äfven i Riksdagen. I vanliga borgerliga saker hör man ofta, att vittnen aflägga stridiga berättelser om hvad de sjelfva sett. Huru mycket lättare skall icke sådant kunna inträffa, då de skola återgifva hvad de hört.

Men hvilka personer är det väl, som sitta i kyrkoråden? Icke kan man med fog påstå, att det är idel personer, som önska förtrycka eller skada eller som med ett ord äro obilliga, orättvisa och oklöka.

Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang-
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang-
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

Till ledamöter i kyrkoråd skall enligt förordningen väljas för gudsfruktan och redbarhet kände, aktade män, och, så godt församlingarna förstå, välja de också sådana personer till kyrkorädsledamöter. Själf har jag vistats på landet kanske mer än den ärade talaren och har till följd deraf varit i tillfälle att inblicka i ställningar och förhållanden derstädes, och på grund af denna erfarenhet kan jag försäkra att, så vidt jag kunnat förspörja, finnes hos dessa kyrkoråd icke någon håg vare sig att förfölja eller att begå orättvisor och mannamän. Endast i några få fall, der jag är öfvertygad att de varit drifna af en sann och djup känsla af ställningen, hafva de funnit sig föranlåtna att förbjuda sådana personer att uppträda och lära, hvilkas satser de ansett icke blott icke nyttiga utan rent af skadliga för församlingen. Man talar mycket om kyrkliga straff och förföljelser här i landet. Men, mine herrar, säge man huru mycket man vill, att kyrka och stat äro två skilda saker, staten innesluter dock i sig kyrkan, och i viss mån innesluter också kyrkan i sig staten. De måste nemligen räcka hvarandra handen och ömsesidigt bistå hvarandra.

Jag tillåter mig fråga: hvilka kyrkliga straff skulle man använda? En ärad talare rekommenderade en process, som visserligen kunde vara mycket bra i kyrkans första barndom, men som nu icke torde vara tillämplig. En annan talare sade: låtom oss först taga bort de borgerliga straffen och sedan tänka på, hvilka kyrkliga straff lämpligen kunna ersätta dem! Nej, mine herrar, det går icke an, utan först måste man se till, hvilken lag man skall sätta i stället, och sedan kan man tänka på att afskaffa den gamla. Eljest kan det hända, att man blir helt och hållet utan någon lag. Emellertid vill jag icke säga, att jag heller är så öfvertygad, att denna lag, sådan den nu är, förmår uträtta allt hvad man dermed afser. Långt derifrån. Icke heller tror jag, att, om den toges bort, svenska kyrkan skulle ramlå öfver ända. Dertill hyser jag allt för stort förtroende till svenska kyrkans inneboende kraft. Men då man egentligen icke kan påvisa, att några större missbruk af denna förordning egt rum, då detta stadgande står qvar såsom en skärm, som kanske kan afvisa många skadliga anfall mot kyrkan, och då man slutligen icke kan veta, hvilka verkningar borttagandet af detta stadgande skulle medföra i en så söndersplittrad och upprörd tid som den närvarande, så synes mig omtanke, klokhed och försigtighet bjuda att icke taga detta steg, hvars följder man icke kan beräkna.

I allmänhet taget hyllar jag den grundsatsen, att då man icke kan med någorlunda stor säkerhet förutse, hvarthän en lagförändring kan leda, så bör man hålla sig till den lag man har och se tiden an.

På den punkt frågan nu befinner sig, tillåter jag mig således yrka, att Kammaren, med vidhållande af sitt i fjol fattade beslut, äfven denna gång måtte afslå motionen och bifalla Lag-Utskottets hemställan.

Herr Forssell, Otto Herman: En aktad talare har behagat yttra såsom det hufvudsakliga skäl han hade mot den nu gällande lagstiftningen, att pröfningsrätten blifvit öfverlemnad åt kyrkorådet, som skiftade i åsichter, därför att det fans ett kyrkoråd i hvarje af landets 2 till 3 tusen olika församlingar, hvilka kyrkoråd således kunde döma

olika på olika ställen. Detta är utan tvifvel sant, men vi måste dock besinna, att kyrkorådet är en representant för hela den församling, hvarinom kyrkorådet finnes, att det är ett organ för denna församling och att vi enligt våra samhällsförfattningar icke hafva något annat organ, som kan uttrycka församlingens åsigt i ämnet. Vi måste då respektera det såsom församlingens organ och dess omdöme såsom sådant till dess vi få något bättre organ. Kyrkorådet står såsom församlingens organ gent emot den, som enligt kyrkorådets åsigt bör anses hafva öfverträdtt författningen. Jag kan icke finna, att så synnerligt stora betänkligheter böra uppstå derför att vi hafva så många olika kyrkoråd. Det är ju möjligt att kyrkorådet i en eller annan församling kan misstaga sig, men det är menskligt och det lärer väl ej kunna hjälpas. Den omsländigheten att kyrkoråden vexla i oändlighet lärer väl i allt fall icke i och för sig vara skäl till att upphäfva den nu bestående lagen, så vidt jag kan förstå.

*Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang.
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.*
(Forts.)

Man har här från ett par håll yttrat, att samvetsfriheten skulle vara kränkt genom tillvaron af denna författning, och att det vore fäfängt att söka lägga tvång på samvetsfriheten och så vidare. Äfven detta tal kan jag icke begripa. Här är icke det ringaste försök att genom denna författning lägga det allra minsta tvång på *samvetsfriheten*, utan endast på *proselytmakeriet*, och samvetsfrihet och proselytmakeri äro två vidt skilda saker; de äro såsom eld och vatten. Hvar och en har enligt svensk lag rättighet att *tänka* hvad han vill. Ingen svensk lagparagraf belägger honom med straff för hvad han *tänker*, men vill han söka tvinga andra menniskor att tänka på samma sätt som han, då kommer lagen och säger likasom i 10 kap. 11 § Strafflagen, der det står att hvar som uppmanar till uppror straffes med fängelse i högst sex månader. Det är proselytmakeri äfven detta, och det vill ingen samhällsordning vara med om att gilla. Det är här icke värdt att tala om samvetsfrihet; den saken har med denna författning alls ingenting att skaffa. Denna författning angår proselytmakeriet och ingenting annat. Ännu mindre lärer det vara skäl att söka försvara proselytmakeriet såsom rättighet.

Med allt detta vill jag öppet och upprigtigt erkänna, att först när denna författning blef föremål för diskussion i Lag-Utskottet var jag med om att taga bort den del af författningen, som icke ingick i motionärens förslag, blott motionärens förslag blefve ändradt i det syfte, att dessa så kallade religiösa föredrag och sammankomster icke begagnades och icke kunde begagnas såsom täckmantel för proselytmakeri i fråga om den borgerliga ordningen eller för den rigtning, som nu börjat uppträda under sken af sympatier för arbetarne och under form af positivism och socialism gent emot enskild eganderätt; ty såsom vi veta, predikas sådana läror under täckmantel af religiösa föredrag. Jag ville, att motionärens förslag skulle ändras i syfte att lägga band på sådant proselytmakeri, men dertill svarades nej, och derigenom var min röst afgjord, ty hellre bibehåller jag mot min vilja det bestående än jag vill gå in på det förslag motionen innehåller.

Jag yrkar derför bifall till Utskottets hemställan.

Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang.
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

Herr Carlsson, Fredrik: Jag anhåller endast att med några få ord få redogöra för den öfvertygelse, till hvilken jag kommit i förevarande fråga.

Det lagstadgande, som här diskuteras, är en lemming från den tid, då man sökte värna den svenska kyrkan och stäfja de andliga rörelserna genom borgerliga straff, sådana som arflöshet och landsflykt. I dess ställe erkändes vid 1858 års riksdag den religiösa frihetens grundsats dels genom upphäfvande af konventikelplakatet och dels genom borttagande af straffen landsflykt och arflöshet, i hvilkas ställe sattes böter, som, då de icke kunde utgöras, förvandlades enligt allmän lag till fängelse vid vatten och bröd för utspridaren af vilsefarande lära. Man vågade då icke att släppa dessa yttre värn för kyrkan.

Men hvad har sedermera inträffat? Först att det ena förbudet, som innehöll att de, som tillhörde främmande religionssamfund, icke utan straff fingo hålla föredrag i religiösa ämnen vid vår svenska kyrkas bekännares sammankomster, upphäfdes. Sedermera att straffet för den, som gjorde sig skyldig till utspridande af vilsefarande lära, borttogs. Båda dessa förbud hafva försvunnit, det ena genom 1869 års och det andra genom 1873 års författning. Jag frågar då: hvarför har Konung och Riksdag vidtagit dessa ändringsåtgärder? Otvifvelaktigt därför, att de yttre straffen alldeles icke stodo i harmoni med sjelfva de intressen, som de voro afsedda att skydda, emedan de krafter, som röra sig på djupet af de andliga rörelserna, icke nås af sådana straff.

Man har nu kvar endast detta straff, alldeles likartadt för öfrigt med de nu nämnda, men så till vida mindre lämpligt, som präfningsrätten är öfverlemnad åt en myndighet, hvars befogenhet dertill redan blifvit här granskad af en lagfaren ledamot i Kammaren.

Efter min öfvertygelse — och det är egendomligt, att jag äfven i yttrandena af de ledamöter i Lag-Utskottet, som försvarat utlatandet, finner någonting liknande denna min öfvertygelse — innehåller detta stadgande icke något behöfligt skydd för den svenska kyrkan, och jag tror icke ens att dess bibehållande är nyttigt för henne — och detta kort sagdt därför, att de krafter på det andligas område, som äro i rörelse, icke äro åtkomliga för sådana straff som böter och fängelse.

Detta är icke ett påstående endast stödt på tankens grunder. Det bekräftas af kyrkans hela historia och af hvad vi se omkring oss. Historien visar oss, att kyrkan har varit renast och starkast, då hon har anlitat de andliga medel af öfverjordisk kraft, som stå henne till buds, och att hon mycket litet har förmått genom de yttre straffmedel, som någon gång användts. Å andra sidan: hvar står det väl för närvarande bäst till i andligt hänseende inom vårt land? Otvifvelaktigt der, hvarest en församlingsherde, sjelf genomträngd af den evangeliska sanningens makt som han förkunnar, använder detta starka medel för att inverka på sina åhörarens sinnen, och man finner att han omärkligt och nästan oemotståndligt förvandlar en hel församling endast genom denna inre kraft. Honom faller det icke in att tillämpa de yttre straffen, otvifvelaktigt därför att han tänker såsom en af våra bästa författare sagt: »verldslig arm är okallad apostel».

Jag tror äfven att, sedan, till följd af den växande öfvertygelsen om det vanskliga i detta straffs tillämpande, bestämmelserna derom i

öfrigt funnits obehöfliga, äfven det nu ifrågavarande straffet icke är nyttigt att bibehålla derför, att det dock innebär en frestelse för en församlingsherde att lita till detta yttre medel och att åstadkomma genom tvång en tystnad inom sin församling i stället för att anlita det andliga ordets makt och tillika kastar ett falskt sken af martyrgloria öfver dem, som få i fängelset umgälla hvad de i andliga ämnen föredragit.

Förslag till ändrad lagstiftning ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Jag har i det afseendet förnummit en berättelse, som jag gerna kan återgifva derför, att den offentligen blifvit uttalad af den, som gjort erfarenheten. En kyrkoherde, som nyligen öfvertagit sin befattning, förnam inom sig lust att, då flere af desse kringresande lekmannapredikanter, som här blifvit omtalade, och hvilka nog många gånger origtigt uppträda offentligen, reste kring och predikade i hans församling, skrida in med begagnande af den makt ifrågavarande författning lemnade; men han öfvervann denna lust och företog sig i stället att sjelf infinna sig på sammankomsterna och åhöra föredragen samt derefter sjelf uppträda, och detta skedde med den framgång, att desse predikanter helt fredligt lemnade församlingen. Hade han förfarit på det andra sättet och använt förbud eller straff, så hade desse predikanter blifvit martyrer och begifvit sig till en närgränsande ort; men på detta sätt stiftade han fred.

För min del skulle jag dock icke vilja upphäfva författningen. Der finnas nemligen två bestämmelser som äro nödiga och nyttiga: den ena att dessa sammankomster icke få hållas för så slutna dörrar, att icke presterskapet får vara närvarande, och den andra att den världsliga myndigheten får vara närvarande. Den prestman, jag nyss talade om, begagnade den ena af dessa bestämmelser, sin äfven af lagen klart uttryckta rättighet, och det skedde, såsom jag nämnt, med framgång. Det är af sjelfva sättet att bemöta irrläror, som framgången beror.

Jag tror således att, sedan de öfriga yttre stöden hafva försvunnit och man har funnit, att troligen ingen nu mera saknar lagbestämmelserna om landsflykt och arflöshet, man bör fortgå på denna utvecklings väg och fråga sig: strider icke äfven detta nu bibehållna yttre straff mot den inre naturen af det samfund, som det är afsedt att skydda? Gör man sig denna fråga, synes det mig man skall finna, att den måste besvaras med ja. Då nu dertill kommer, att det har mycket litet tillämpats, såsom redan omtalats — man säger visserligen, att just derför kan det vara qvar, men man kan äfven och kanske med större rätt säga, att då bör det icke längre fortfares — då det, såsom sagdt, nästan icke tillämpas, och då ingen lärar påstå, att det i sjelfva verket har kraft att motverka den andliga jäsning, som för närvarande pågår, och hvilken enligt min uppfattning bör på helt annat sätt mötas och behandlas, synas mig icke tillräckliga skäl vara för handen att bibehålla detta stadgande. Ty lika litet som landsflyktsstraffet har varit saknadt, lika litet som borttagande af arflöshetsstraffet eller de i senare tider stadgade straffen för utspridande af vilseförande läror har på något sätt rubbat kyrkans ställning — man har knappast märkt, att dessa bestämmelser försvunnit — lika litet tror jag, att nu ifrågavarande straffpåföljd — ty om denna är egentligen fråga, mot sjelfva förbudet är icke så mycket att invända — att denna straff-

*Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang-
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.*

påföljd, säger jag, skall saknas, när den snart eller sent borttages för att lemna rum för mera lämpliga sätt att bemöta dessa oroliga yttningar af ett ofta missledt andligt lif.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, förenar jag mig med dem, som yrkat afslag på betänkandet och bifall till motionen.

(Forts.)

Herr Sundberg: Jag har visserligen hört mycket, som under denna öfverläggning kunnat lifva mig till hvarjehanda motsägelser; men jag tror icke att det gagnar till mycket att det göra, emedan jag antager, att Kammarens ledamöter något hvar för sig redan fattat sitt beslut i frågan. Men jag vill icke neka till, att den sist uppträdande talarens vackra ord hafva likasom satt en syl i mig och uppkallat mig, och jag ber för den skull få anföra ännu några ord, innan diskussionen förklaras slutad.

Det var vackra och välmenande ord, han yttrade, sammanfattningen deraf tyckes vara, att det är kärlekens makt, som man uteslutande skall hålla sig till, och att den makten öfvervinna alla, äfven de allra gröfsta oskick, som gå ut på kränkning af både kyrklig och borgerlig ordning.

Han har vidare upplyst oss derom, att kyrkans historia visar, att hon varit allra renast under de tider, då hon var mest förföljd. Jag känner icke, att så förhåller sig, om jag undantager den allra första tiden, då kristendomen hade att utkämpa sin hårda kamp mot heden. Att för öfrigt förföljelsernas tid varit så gynsam för kyrkans lif, kan väl hafva någon sanning i sig, men tål allt prutmän. Skulle man göra en riktig tillämpning af talarens ord, skulle det synas, som om det vore en kyrkolagstiftnings uppgift att rätt hårdt pressa vår kyrka i afseende på de yttre villkoren för dess existens, på det att just dess inre lif måtte rätt kraftigt florera. Det är väl icke talarens mening, att så skall ske; men jag ser icke annat än att konsekvensen, strängt taget, skulle föra honom till, att man bör hålla kyrkan så snävt som möjligt, på det hon må få tillfälle att visa sin inneboende andliga kraft.

Dessutom är det ju fullt riktigt, hvad han har sagt, att det är på öfvertygelsens väg och med andliga vapen och med uppjudande af den kraft, hvilken utgör kyrkans lif, som hon skall försöka öfvervinna och bekämpa hvarje oskick och hvarje förvillelse, som blir för henne sjelf och individen skadlig eller farlig. Men jag vill fråga: när vissa olater gå till en viss spets, huru skall kyrkan, som dock är ett yttre samfund här i verlden och som följaktligen måste på yttre sätt uppehålla sin yttre ordning och sina yttre förhållanden, bära sig åt, om hvarje försök och hvarje rättighet till någon slags kraftåtgärd, som förhindrar dessa grofva oskick, skall omöjliggöras? Om den ärade talaren och de med honom liktänkande ville mångdubbla antalet prester, så skulle desse dock icke räcka till att i hvarje vinkel och vrå vara tillstädes och uppträda för att försöka stäfja dessa oskick. Presterna skulle icke räcka till att vara öfverallt, der de borde vara, äfven om antalet mångdubblades. Slutligen, kort och godt sagdt, att afsäga sig allt hvad yttre tuktomedel eller hindrande eller preventiva medel, eller

hvad de nu må kallas, det tror jag icke man gernå kan begära af kyrkan, så länge som hon är ett samfund här nere på jorden.

För öfrigt, för att icke vidare upptaga tiden, hvad hela denna 1868 års förordning vidkommer, så är det mycket möjligt, att den kan förändras eller borttagas. Må så vara; men icke under våra nuvarande förhållanden. Skall denna förändring i lagstiftningen ske, böra ock samtidigt åtskilliga andra ändringar i lagstiftningen ega rum, ändringar om hvilka nu icke är fråga; och derom har Lag-Utskottet i sitt betänkande mycket riktigt erinrat. Får kyrkan en större rätt, en större makt, än hon nu har i afseende på de för henne främmande element, som finnas inom hennes eget sköte och som nu på ofta mycket svårt och farligt sätt motverka hennes ändamål, ja, då kan hon tryggt undvara 1868 års förordning; men sådan ställningen nu är, och när det här icke är minsta fråga om den ena eller andra förändringen i lagstiftning, hvarå jag nu häntydt, så länge anser jag 1868 års förordning vara behöflig, och jag repeterar således mitt yrkande, som jag redan förut framställt, att Kammaren behagade bifalla Utskottets hemställan.

Förslag till ändrad lagstiftning ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Herr Carlson, Fredrik: Jag anhåller endast att få säga så mycket, som behöfves för att förklara mina ord, och för att jag icke må blifva missförstådd.

Jag har icke yttrat mig om någonting annat än det ärende, som föreligger, nemligen om de yttre straff af böter och fängelse, som äro lagda på religiösa föredrag. Detta är icke yttre oskick. Sådana kan man komma åt. Men derom är icke fråga, utan här är ett område, der det är fråga om att vinna hjertan och bilda en öfvertygelse, och det sker hvarken med böter eller fängelse. Det är hvad jag har velat säga, och jag tror också, att denna åsigt bör göra sig gällande.

Jag kan icke heller föreställa mig, att jag sagt, det kyrkan stått högst den tid, hon varit förföljd, utan hvad jag sagt är, att hon varit renast och starkast, då hon använt de andliga medel, som stå henne till buds, och att det icke bidragit till hennes styrka, att hon använt sådana yttre straff som svärd och bål.

Vidare har jag hvarken tänkt eller sagt, att man skulle på något sätt hålla kyrkan snåft. Tvärtom. Jag behöfver icke säga, att jag både älskar och vördar vår svenska kyrka, och jag önskar derför att på allt sätt utveckla hennes kraft, men just derför vill jag icke, att man skall fortfarande använda eller föreställa sig, att man kan med framgång använda sådana yttre medel, som i sjelfva verket motverka de ändamål, de varit afsedda att befrämja. Detta är just sjelfva grundfelet i författningen: missförhållandet mellan detta yttre straff och det inre lif, hvarom fråga är.

Det är också detta, som jag i största korthet velat säga.

Grefve Mörner: Om jag rätt uppfattat den siste ärade talarens yttrande, så sade han sig icke egentligen hafva något att klandra i anseende till sjelfva förbudet, som innehålles uti ifrågavarande 1868 års förordning, utan att hvad han ogillade var att straffpåföljd var stadgad för öfverträdelse af förbudet. Jag ber då få fråga den ärade

Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang-
särskilda sam-
manskomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

talaren: hvad är det för art af lagstiftning som stadgar, att det eller det må man icke göra, men icke sätter någon påföljd, utan kastar ut en förordning, som endast blifver föremål för förakt hos allmänheten? Förordningen säger: du får icke göra det. Men om man i allt fall gör det, ja då finnes intet ansvar, intet straff för denna öfverträdelse. Då står ju hela förordningen såsom en chimère. Nej, då vill jag hellre taga bort hela förordningen, ty en lag, som endast är egnad att befordra eller uppmåna till öfverträdelser, en sådan lag vill jag icke vara med om. Då är det bättre, att den alls icke finnes. Finnes det en lag och ett förbud i denna lag, så måtte väl deraf följa, att detta förbud äfven skall hafva kraft att på ett eller annat sätt göra sig gällande. Så tänkte ock lagstiftarne i fråga om 1868 års författning.

Jag kan icke erinra mig hvilken som kontrasignerade denna förordning. Det var antingen ecklesiastikministern eller justitieministern, hvilkendera af dem minnes jag icke. Men den, som då var ecklesiastikminister, hvilken än den aktade mannen var, han har åtminstone varit med om denna lag och han ansåg vid det tillfället åtminstone icke olämpligt att lagen var affattad så, att den icke innefattade blott ett tomt förbud, utan en bestämmelse, som kunde gifva stöd och styrka åt förbudet.

Den ärade talaren yttrade för öfrigt, att allt skall vinnas på öfvertygelsens väg, och han citerade berättelsen om en kyrkoherde, som gått omkring på alla konventiklar och lyckats vederlägga hvad der yttrats. Jag tror mig hafva hört den berättelsen förut och jag vill icke betvifla, att detta verkligen passerat, men hvad jag vet är, att rikt begäfvade män, så rikt begäfvade och religiöse, att jag tror, att litet hvar af oss skulle aktningsfullt erkänna deras värde, icke hafva inom sina församlingar kunnat förhindra uppkomsten af metodism och hvarjehanda andra från lutherska kyrkan afvikande läror, eller lyckats att afhålla irreligiösa uppträdanden inom församlingen. De hafva icke försökt att låta åtala eller begagna den i förordningen gifna straffmetoden; men just därför att man så litet tillämpat förordningen, kan jag icke förstå behovet att nu taga bort den, hvilket hos allmänheten skulle komma att göra ett helt annat än nyttigt intryck; ty det kommer att hos de personer, som sträfva efter att kullkasta den evangeliska läran, gifva ett slags stöd för det förmenandet, att nu håller till och med Riksdagen icke längre på statskyrkan, och då är det ju klart att det är vi, som hafva rätt, ty de öfriga tolerera blott därför, att de icke töras stöta sig med presterskapet; och med det talet kunna de allt vilseföra en del svaga menniskor.

Det är en ömtålig sak att röra vid den religiösa lagstiftningen, då den kommer i beröring med allmänheten. Den måste med varsamhet användas. Landsflyktsstraffets borttagande sörjer jag icke öfver; jag anser tvärtom nyttigt, att det borttagits, ty det har såsom straff längesedan försvunnit; men jag vill ännu en gång varna för att vidtaga förändringar i lag, då egentligt behof dertill icke kan uppvisas, utan endast tycken, meningar och hugskott.

Jag vågar fortsätta mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Carlson, Fredrik: Jag ber om förlåtelse, att jag åter begär ordet, men när man tillfrågas, får man lof att svara. Jag får upplysa den ärade talare, som sist hade ordet, att författningar, hörande till kyrkolagens område, kontrasigneras icke af föredraganden för ecklesiastik-ärenden, utan af chefen för justitiedepartementet. Vidare får jag upplysa, att det icke var år 1868, som dessa straffmedel infördes, utan år 1858 genom samma beslut, som borttog konventikelplakatet. År 1868 företogs endast en liten ändring så till vida, som det bestämdes att, då allmän gudstjenst förrättas, dylika sammankomster för andaktsöfning ej må ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen der vid störes, hvaremot sådana sammankomster, i motsats mot hvad förut varit fallet, blefvo tillåtna äfven under pågående gudstjenst, blott de icke hålles i kyrkans närhet.

Förslag till ändrad lagstiftning ang. särskilda sammankomster för andaktsöfning.
(Forts.)

Jag tror för min del att bifall till motionen icke i någon mån skulle inverka på kyrkans ställning i dess helhet. Den är af staten på många sätt skyddad och upprätthållen, och jag hoppas att den så skall förblifva.

Hvad slutligen beträffar kyrkorådets rätt att förbjuda dylika sammankomster, synes det mig, att man ganska väl kan tänka sig en sådan rätt att gifva förbud, utan att underlåtenhet att ställa sig detsamma till efterrättelse behöfver medföra påföljd af böter eller fängelse. Alla andra funktioner, som tillkomma kyrkorådet, äro enligt lagens bestämda föreskrift inskränkta till varning och föreställning. I inga andra mål än dessa har det fått sig någon straffmakt tillagd. Och hvarför? Emedan det är en kyrklig myndighet. Det är på statens område som tvånget af yttre straffpåföljder är på sitt ställe.

Det är detta missförhållande emellan det yttre straffet och dess inre syfte, som jag velat framhålla; och jag tror för min del att denna ändring, när den en gång sker, lika litet skall åstadkomma någon rubbning i kyrkans ställning, som borttagandet af landsflykten eller det förbud, som upphäfdes genom 1873 års förordning.

Herr Widén: Herr Wieselgrens äfven i år upprepade motion om förändring af 1868 års förordning, angående särskilda sammankomster för andaktsöfning, lider i mina ögon af samma fel som förut. Här yrkas, att den i förordningen stadgade rätten för församlingarnes kyrkoråd att i vederbörlig ordning förbjuda lekmännen hållandet af sådana offentliga andliga föredrag, som anses leda till kyrklig söndring, förakt för den allmänna gudstjensten eller eljest till undergräfvande af religionens helgd, skall borttagas jemte den för öfverträdelsen af sådant förbud stadgade straffpåföljden i böter. Här visar sig nu först och främst den stora bristen, att yrkande blifvit gjordt derom, att omförmälda stadganden skola uteslutas, såsom varande af allt för verldslig art, utan att något förslag framstälts på andra af andligare art i de förras ställe, ehuru väl motionären till och med sjelf erkänt — och detta med rätta — att sådana vore af behofvet påkallade. Vidare synes motionen hafva utgått från samma missförstånd i år som förut, att den berörda straffpåföljden skulle vara afsedd till medel för de här omhandlade brottsliges omvändelse och sinnesförändring i dogmatisk eller religiös mening. Ty derifrån har man väl att förklara

*Forslag till
ändrad lag-
stiftning ang.
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.*

(Forts.)

de eljest omotiverade deklamationer, som i motionen förekomma, om de andliga vapnens uteslutande bruk, hvilket i frågor, som angå nådesordningen, af ingen i vår kyrka bestrides. I motsats häremot synes mig Lag-Utskottet för i år hafva med rätta framhållit, att här föreligger ingenting mer och ingenting mindre än en kyrklig ordningsfråga, hvarvid den klandrade straffpåföljden blifvit stadgad för intet annat än till skyddande af kyrklig myndighets auktoritet mot dem, som finnas nog enträtna att vilja trotsa dess förbud mot störelser af god ordning. Och att i en fråga af denna art underkänna befogenheten af hvarje slags användning af den borgerliga maktens skydd kan väl så mycket mindre vara berättigadt, som den borgerliga samhällsordningen sjelf, till följd af sitt djupa och innerliga samband med den kyrkliga, härvid är på det allvarsammaste sätt intresserad för egen räkning. Bekräftelse härpå gifver och historien i alla tider, som till öfverflöd vittnar, att söndringen på det kyrkliga området, förakt för den allmänna gudstjensten och undergräfvandet af religionens helgd tidigare eller senare utmynnat i borgerlig söndring, vanvördnad och förakt för de borgerliga lagarnas och ordningarnas helgd. Härmed skall dock för ingen del vara sagdt, att de andliga vapnens bruk får försummas. Dertill gifver icke heller 1868 års meranämnda förordning någon den ringaste rättighet. Den hänvisar tvärtom i förevarande fråga till kyrkorådet såsom en andlig myndighet och till andliga bestraffningssätt, förr än verldslig myndighet får taga frågan i sin hand. Och önskvärdt vore det i sanning, att vi egde att tillgå ännu flere andliga straffmedel än dem, som denna förordning anvisar oss på. I detta syfte har också sist hållna kyrkomöte redan i underdånighet begärt, att erforderliga åtgärder måtte vidtagas för en omarbetning af de kyrkliga stadganden vi ega i kyrkolagens 15:de kapitel, m. m., angående kyrkotukt. Möjligtvis skulle också kyrklig ordning och kyrklig myndighets auktoritet kunna i långt högre grad upprätthållas med blott andliga bestraffningar, utan borgerlig maktens skydd, om vi egde en för våra tidsförhållanden rätt användbar lag om kyrklig tukt. Och hvilken skulle icke glädja sig häröfver och önska att så måtte kunna ske. Men dertill komma vi icke med det sinne och de krafter, som sätta sin ära uti att blott och bart tadla och förkasta det laga skydd vi nu ega. Mera böra vi i detta hänseende få hoppas från det håll, der man ser sig tålmodigt om efter ett bättre, att sättas i stället för det sämre är. Jag instämmer således i Lag-Utskottets afstyrkande af Herr Wieselgrens motion.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen, enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen, samt förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af denna lydelse:

Den, som bifaller Lag-Utskottets utlåtande N:o 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 28.

*Förslag till
ändrad lag-
stiftning ang-
särskilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 31 nästlidne Mars och den 3 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 20, i anledning af väckt motion om ändringar i Konkurslagen.

*Ändringar i
konkurslagen.*

1 punkten.

Herr Bergström: Såsom bekant är, hade enligt 1830 års konkurslag rätten i sin helhet att handlägga konkurs i alla dess delar och skeden. Då man ansåg nödigt att omarbета denna konkurslag och för sådant ändamål tillsatte en komité, fann denna komité angeläget att, för att påskynda konkursers afslutande, uppdraga vissa förrättningar deri, hvad landsbygden anginge, åt rättens ordförande ensam och icke såsom dittills förbehålla dem åt rätten i dess helhet. Detta hade sin naturliga förklaring deri, att rätten på landet så sällan hade sammanträden. Komiténs förslag vann bifall och har nu ingått i lagstiftningen. Deremot förefans alldeles icke, hvad städerna angick, skäl att göra ett sådant undantag från den allmänna regeln, att rätten i sin helhet bör behandla konkurser. I städerna är domstolen permanent, i det den sammanträder regelbundet hvarje måndag och är skyldig att sammanträda oftare, när ärendena det fordra. Detta förhållande har opåtaladt fått ega rum från den nya konkurslagens utfärdande år 1862, men nu har motionären, som är borgmästare i Söderhamn, funnit att det är olämpligt, och föreslagit en revision af författningen i den syftning, att de funktioner, som tillkomma rättens ordförande i häradsrätterna, skulle tillkomma äfven stadsdomstolarnes ordförande eller någon af rätten dertill utsedd ledamot. De skäl, han anfört till stöd för denna anhållan om omarbetande i många delar af en stor lag, återfinnas på tredje sidan i Utskottets utlåtande. Dessa skäl skulle egentligen vara, att vid underrätterna i städerna göromålen äro i ständigt stigande, hvarför det icke vore en obillig fordran, om dessa göromål inskränktes i de delar, der sådant utan risk för allmänheten läte sig göra.

Nu sitta i Lag-Utskottet tre borgmästare, och derfor föll det sig ganska naturligt att fråga dessa medlemmar af Utskottet, om, enligt deras åsigt, göromålens mängd vid stadsdomstolarne föranledde till åsyftade ändring i konkurslagen. Dertill svarade de enstämmigt nej. Deraf slöt jag, att det måste vara specifika söderhamnska förhållanden, som föranledt denna motion. Men om det således icke i det hänseendet förefans skäl att göra ändring i konkurslagen, ansåg Lag-Utskottet likväl på andra grunder, att det kunde blifva fördelaktigt för den rättsökande allmänheten, om en sådan ändring skedde. Utskottet

Ändringar i konkurslagen.
(Forts.)

tänkte sig nemligen det fall, att en gäldenär vore på väg att rymma till Amerika, och att skyndsamma åtgärder således funnes vara af nöden för hans försättande uti konkurs. Nu vill jag icke förneka, att ju konkurskallelse kan blifva skyndsammare utfärdad, om rättens ordförande ensam gör det, än om rätten i sin helhet skall utfärda dylik kallelse; men i sådana brådskande fall kan ju rätten sammanträda nästa dag och många gånger redan samma dag. För min del kan jag icke finna annat, än att motionen ytterst tillkommit på grund af specifika söderhamnska förhållanden, och jag kan icke gilla, att dylika undantagsförhållanden må föranleda en anhållau hos Kongl. Maj:t om omarbetande af en hel lag i den syftning motionären föreslagit. Det är därför, jag vågar vördsamt anhålla om afslag å första punkten i Lag-Utskottets förevarande utlåtande.

Herr Svanberg: Då jag inom Lag-Utskottet tillhört dem, som ansett motionen hafva det värde, att den borde beaktas, och således instämt i majoritetens beslut, ber jag att med några ord få angifva det skäl, som inom Utskottet föranledde till det slut, hvartill Utskottet kommit. Lag-Utskottets ärade ordförande har sjelf sagt, att det är möjligt, att det kan förekomma fall, då en sådan förändring i konkurslagen, som motionären föreslagit, vore önskvärd, eller att rättens ordförande i en stad finge upptaga och utfärda kallelse i anledning af ansökning om personers försättande i konkurs. Han har visserligen tillagt, att han trodde, att det vore endast söderhamnska förhållanden, som föranledt motionen, och det är möjligen därför han icke funnit skäl att förena sig med dem, som anhålla om omarbetande af en lag endast för att gå Söderhamns samhälle till mötes. Men jag vågar påstå, att hvad som hänt i Söderhamn, om verkligen derstädes något sådant inträffat, som gifvit anledning till motionen, väl också möjligen skulle kunna ega rum på andra ställen. Dessutom kan väl ingen meniska gerna förneka, att en borgmästare i en stad bör vara lika berättigad som en härads höfding på landet att upptaga en anmälan om konkurs, och jag tror att det snarare vore af behöfvat påkalladt, att ordförandena i städerna finge sig ifrågavarande åliggande medgifvet, ty om en hastig behandling verkligen är behöflig, måtte den väl vara det synnerligast i städerna. Det har anförts exempel på att personer, för att undgå att blifva satta i konkurs, helt enkelt skyndsamt rest sin väg, och man har sedermera icke kunnat få konkursen beviljad på ganska lång tid, just därför att man icke kunnat få ärendet företaget vid domstol så fort som sig borde. Detta har icke något afseende på Stockholm, ty der får man ett konkursärende expedieradt samma dag som det anhängiggöres. Men i de flesta andra städer skulle en sådan lagförändring, som motionären ifrågasatt, utan tvifvel blifva till mycken nytta.

Jag får hos Kammaren vördsamt hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Som herrarne veta, består Lag-Utskottet af 16 ledamöter. Af dem hafva blott tre reserverat sig mot detta betänkande. Vid sådant förhållande vet jag icke, om man kan antaga, att

Utskottets öfriga 13 ledamöter fattat sitt beslut af intresse endast för en viss stad och uteslutande låtit sina tankar vandra till Söderhamn, utan man får väl förutsätta, att de tagit saken i skärskådande med afseende å förhållandena inom landet i allmänhet och tagit i öfvervägande, huruvida motionen vore med skäl och gagn i allmänhet öfverensstämmande. Frågan gäller endast, huruvida en borgmästare i stad kan få vidtaga samma enkla primitiva åtgärder vid behandling af konkursärenden, som medgifves en häradshöfding på landet. Skall man antaga, att borgmästarne samt och synnerligen äro mindre skicklige än häradshöfdingarne på landet? Jag för min del kan alldeles icke förmoda sådant. Jag ser icke det ringaste skäl, hvarför jag skulle gå på den sidan, och kan icke inse, hvarför icke borgmästarne, som hafva temligen mycken juridisk öfning, skulle hafva samma insigt, redbarhet och duglighet som häradshöfdingarne. Man säger, att denna ändring icke behöfves, emedan rättens ledamöter i städerna kunna så hastigt sammanträda. Men det är icke sagdt, att rådmännen alltid finnas i staden; de kunna resa sin väg för några dagar, hvilket är deras rättighet, och om de också tillsäga borgmästaren om sin bortresa, kan under tiden ett ärende, som påkallar skyndsam behandling, påkomma; men borgmästaren finner sig urständsat att vidtaga någon åtgärd, emedan rättens öfriga ledamöter icke finnas i staden, och extra rådmän finnas icke alltid att tillgå. — Genom den föreslagna förändringen kan någon skada för allmänheten så mycket mindre uppstå, som den just åsyftar allmänhetens bekvämlighet. Rättssäkerheten kan icke i något afseende derigenom blifva kränkt. Det är endast fråga, att genom företagande af de mest enkla och primitiva åtgärder få en snabbare handläggning af vissa ärenden. Jag förstår således icke, hvarför man icke kan tillåta borgmästarne att ombesörja dessa simpla saker, lika väl som man ombetror häradshöfdingarne på landet att afgöra dem. Detta är hela frågan. Jag vågar således tro, att Utskottets förslag, som är grundadt på sympati för alla Sveriges städer och icke blott för Söderhamn, måtte kunna vinna Kammarens bifall; i synnerhet som man derigenom icke nu stiftar någon lag, utan blott anhåller hos Kongl. Maj:t om förslag till denna ändring, hvilket är mycket riktigt, ty det är en vanskligh sak att skriva lag och särskildt att ingripa i vår konkurslag, och derför är det bäst att Kongl. Maj:t, som är i tillfälle att höra Lagberedningen och vederbörande myndigheter, tager saken i öfvervägande och afgifver förslag till den ifrågasatta ändringen. Om ett sådant förslag snart nog för Riksdagen framlägges och blifver antaget, tror jag att en allmän belåtenhet skulle göra sig gällande i städerna, och denna Riksdag visst icke klandras för sin medverkan till vinnande af ett godt och nyttigt mål. I den tron vågar jag anhålla om bifall till Lag-Utskottets förslag i denna punkt.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå, och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

2 punkten.

Bifölls.

Förordning
ang. allmänt
ordnande af
klockarnes
löneinkomster.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 31 nästlidne Mars och den 3 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 21, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande klockarnes aflöning.

På gjord proposition beslöts, att förevarande utlåtande skulle punktvis företagas till afgörande, hvarvid den i utlåtandet föreslagna förordnings paragrafer skulle hvar för sig i ordningsföljd först föredragas, derefter förordningens rubrik och ingress samt sist Utskottets hemställan.

I följd häraf föredrogs nu

§ 1.

Godkändes.

§ 2.

Herr von Möller: Att göra anmärkning mot ett förslag, som af samtliga Lag-Utskottets ledamöter biträddts, är icke uppmuntrande; men jag kan för min del icke underlåta att göra en och annan erinran.

I 2 § heter det:

»Den klockaren tillkommande lön bör bestämmas i *skäligt* förhållande till omfattningen af hans tjenstegöromål samt beräknas så, att *alla offer och afgifter för särskilda förrättningar upphöra*».

I § 6 står: »Klockare, som varder tillsatt efter det denna förordning utfärdats, skall vara skyldig att från och med året näst efter det, då lönereglering inom församlingen kommer till stånd, åtnöjas *med den lön, som dervid bestämmes*». Han söker en plats, på hvilken han åtnjuter en lön, hvarmed han tror att han kan berga sig; men så bestämmes en annan lön, som kallas »*skälig*», ehuru den är under hvad han har, och dermed måste han nöja sig.

Jag ber att här få yttra mig litet vidare, fastän det icke hör till denna 2 §.

Det säges i 4 §: »Hvad utöfver förmån och afkastning, hvarom i 3 § sägs, till klockares aflöning erfordras, skall sättas och utgå *i penningar*».

I 7 § beröres ett förhållande, som är egendomligt blott för Halmland och en del af Skåne, nemligen den s. k. helgonskylden. Man vill indraga denna helgonskyld, som i mer än 300 år utgått till klockares aflöning, på grund af den urgamla bestämmelsen om att hvarje gård skulle utgifva en skäppa säd, men då två sutte på hemmanet, skulle derifrån utgå två skäppor. Denna helgonskyld skall nu indragas. Den får icke utgå i spanmål; men den kan ju uppskattas i penningar på samma sätt, som skett med tionden. Lag-Utskottet, som i denna fråga följt den i senare delen af betänkandet införda Kongl. Maj:ts proposition till 1878 års Riksdag, har icke brytt sig om att taga i akt hvad der sägs, att nemligen viss afgift, ej öfverstigande tjuugu öre för man och tio öre för qvinna, af hvarje person, som erlägger mantalspenningar, får användas till klockares aflöning. Det skulle motsvara det offer, som i alla tider utgått, men som nu skall påföras alla efter fyrktalet. Jag vet icke hvad skäl Lag-Utskottet haft för denna åt-

gärd, då afgiften är så låg och kan sättas än lägre. Men om helgonskylden skall indragas, och jordegaren skall betala denna aflöning till klockare efter fyrktalet, befrias han icke från helgonskylden. Han får blott en ökad skatt i kontanta penningar. Det säges nemligen mot slutet af 7 §, att, derest klockaren uppburit helgonskyld, församlingarne ega använda denna till »kyrkotjenstens uppehållande och folkundervisningens behof». Jag vet verkligen icke hvad härmed egentligen menas och anhåller att någon af Lag-Utskottets ledamöter måtte upplysa hvad som med »kyrkotjenst» egentligen menas. Vål synes af motiveringen till 1 §, att orgelnistlönen icke är här afsedd. Om nu t. ex. orgelnistlönen skulle kunna bestridas med helgonskylden, så vet jag likväl icke hvarför man skall behöfva taga helgonskylden, som i 300 år utgått till klockare, och använda den för orgelnist. Är det meningen, så innebär ju denna förändring blott ett ombyte, och om dessa båda tjänster innehafvas af en och samma person, kommer ju denna skatt fortfarande att utgå till klockare. Jag för min del tror, att denna för Halland och en del af Skåne egendomliga skatt borde, såsom hittills i århundraden skett, få, derest församlingarne så ville, fortfarande utgå till klockares aflöning, och icke dessa församlingar tvingas till att i likhet med det öfriga Sverige, der helgonskyld icke finnes, ovilkorligen efter fyrk utgöra lönen till klockare. Jag anhåller sålunda att, för den händelse Kammaren gillat min framställning, frågan, för så vidt den rör Halland och en del af Skåne, måtte till Lag-Utskottet återremitteras, på det Utskottet måtte i förslaget vidtaga sådana ändringar, att församlingarne berättigas använda helgonskylden äfven hädanefter till klockares aflöning.

*Förordning
ang. allmänt
ordnande af
klockarnes
löneinkomster.*
(Forts.)

Herr Bergström: Den förste ärade talaren har framställt flere anmärkningar mot det af Utskottet framlagda författningsförslag, ehuru han icke på mer än en af dessa grundat sitt yrkande om återremiss.

Han anmärkte först att i 2 § vore bestämdt, att den klockaren tillkommande lönen borde sättas »i skäligt förhållande till omfattningen af hans tjänstegöromål samt beräknas så, att alla offer och afgifter för särskilda förrättningar upphöra». Anledningen, hvarför Lag-Utskottet gifvit denna redaktion åt 2 § är den, att samma förslag afgafs af 1878 års Lag-Utskott och blef af Riksdagens båda Kamrar godkändt. Kongl. Maj:ts proposition i ämnet till 1878 års Riksdag innehöll visserligen, att lefnadskostnaderna på orten jemväl skulle tagas i betraktande vid bestämmande af klockarens löneförmåner. Detta Kongl. Maj:ts förslag ogillades dock af 1878 års Lag-Utskott, och dess framställning härutinnan godkändes af Riksdagens båda Kamrar. Vidare innehöll Kongl. Maj:ts proposition till 1878 års Riksdag, att så väl kyrkoherdarne som klockarne i församlingarne skulle hafva rätt att klaga öfver den reglering, som af församlingarne vidtoges. Denna bestämmelse blef dock sedan, i enlighet med Lag-Utskottets hemställan, af båda Kamrarne ur förslaget utesluten. Det är häri man har att söka anledningen, hvarför Lag-Utskottet icke upptagit denna bestämmelse i sitt författningsförslag.

Hvad angår den anmärkta skiljaktigheten mellan Lag-Utskottets nuvarande förslag och hvad som år 1878 ansågs lämpligt i fråga om

*Förordning
ang. allmänt
ordnande af
klockarnes
löneinkomster.*

(Forts.)

personliga afgifter till klockares aflöning, så torde det numera, efter skattekomiténs utredning rörande den utsträckning, i hvilken kapitationsafgifter i vårt land förekomma, icke böra ifrågasättas att i än vidsträcktare mån tillämpa detta beskattningssystem.

Slutligen begärde den förste ärade talaren någon utredning i afseende på helgonskylden. Jag får då nämna, att Riksdagen i den skrifvelse, som återopas i Kongl. Maj:ts proposition till 1878 års Riksdag, anhöll: att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande om och i hvilken mån vederbörande församlingar kunde medgifvas rättighet att sjelfva förfoga öfver den helgonskyld, som af församlingarna till klockarne utginge, med vilkor dock att denna afgift skulle användas för det med densamma ursprungligen afsedda ändamål: kyrkotjenstens uppehållande och barnens undervisning, äfvensom att Kongl. Maj:t måtte i nåder tillse, om och huruvida i de församlingar, der ett sådant förfogande öfver helgonskylden kunde komma att föranleda minskning i klockarnes lön, pastoratet i sin helhet kunde tillförbindas att efter samma grund mellan församlingarna, hvarefter helgonskylden från början utgått, ersätta denna förlust till de klockare, hvilka redan erhållit fullmakt å tjensten vid den tid, då nådigt beslut i fråga om dispositionsrätten öfver helgonskylden på nu föreslagna sätt kunde komma att träda i verksamhet.

Man ser deraf, att Riksdagen alldeles icke åsyftade, att det skulle förbjudas församlingarne att fortfarande såsom hittills aflöna klockare med helgonskylden. Icke heller röreslog Kongl. Maj:t i sin proposition till 1878 års Riksdag, att förhållandet skulle blifva sådant. Icke heller har Lag-Utskottet ansett, att församlingarne skulle förmenas att låta helgonskylden såsom hittills utgå till klockarne såsom lön. Men i den händelse att församlingarne beslöte annorlunda, egde församlingarne rättighet, enligt 7 §, att använda helgonskylden till kyrkotjenstens uppehållande och folkundervisningens behof. Nu är det icke antagligt, att i de församlingar, der helgonskyld utgör en del af klockarnes lön, man skall besluta, att den bör användas för annat ändamål, och församlingarne såmedelst åtaga sig särskild uttaxering för aflöning till klockare; men om de vilja det, bör det dock icke vara dem förmenadt. Bibehålles helgonskylden fortfarande såsom utgörande en del af klockarens aflöning, följer af bestämmelsen i 4 §, att den skall uppskattas och utgå i penningar och icke såsom hittills in natura. Det skulle vara mycket orätt mot provinserna Skåne och Halland, om man, i händelse en församling frigör helgonskylden från aflöningen till klockare och således använder den till kyrkotjenstens uppehållande och barnens undervisning, dock lade halfva lönen på jordbruksfyrken, såsom i Kongl. Maj:ts proposition var föreslaget. Det är att märka att helgonskylden är väsentligen skild från den aflöning, som i öfriga Sverige utgår till klockare med 3 kappar från hvarje jordbrukande matlag. Helgonskylden är jemförlig med en grundränta, som med visst belopp åligger hvarje särskildt hemman. Vid sådant förhållande kan det icke skäligen komma i fråga att låta denna helgonskyld fortfarande utgå till kyrkotjenstens uppehållande och barnens undervisning och dock pålägga dessa hemman hälften af klockarelönen. Jag är visserligen icke den, som allt för mycket vill lyfta de kommunala bör-

dorna från jordbruket och lägga dem på andra beskattningsföremål; men i detta hänseende är det rätt och billigt. Jag kan icke se, hvarför ett matlag i församlingen, som icke idkar jordbruk, skall vara mera än ett jordbruksidkande befriadt från skyldigheten att aflöna klockare. *Förordning ang. allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster.*

Med orgelnisternas aflöning har detta förslag icke det minsta sammanhang. Kyrkolagen innehåller i detta afseende, att församlingarne skola derom med dem öfverenskomma. När det icke vare sig i kyrkolagen eller annan författning är bestämdt, att lönen skall utgå på visst särskildt sätt, följer deraf också, att den bör utgå efter den kommunala fyrken.

Nu har jag just icke mycket emot yrkandet om återremiss, men jag tror att den förste talarens anmärkningar blifvit nöjaktigt förklarade, så att Kammaren utan tvekan kan i ärendets nuvarande skick bifalla den föredragna paragrafen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes propositioner, först på godkännande af ifrågavarande paragraf och sedan derpå att densamma skulle till Lag-Utskottet återförvisas, och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

§§ 3—6.

Godkändes.

§ 7.

Herr von Möller: Kammaren har afslagit den af mig förut yrkade återremissen. Jag skulle nu icke heller yrka på det; men jag är icke jurist och det må då anses ursäktligt, om jag icke riktigt kan fatta denna paragraf. Jag, för min del, kan icke finna att, såsom den ärade ordföranden i Lag-Utskottet sade, församlingarne äro berättigade att enligt detta förslag, om de så vilja, till klockares aflöning använda helgonskylden, ty här står: »att församlingen skall ega att, derest enligt nämnda bestämmelser klockaren *upphurit* helgonskylden, använda denna till kyrkotjenstens uppehållande och folkundervisningens behof». Jag ser i denna paragraf förbud för församlingarne att, äfven om de vilja det, använda helgonskylden till klockares aflöning, och jag skulle vara tacksam, om en motsatt tolkning kunde göras.

Jag anhåller hos den ärade ordföranden i Lag-Utskottet, att han ville så tolka denna 7 §, att församlingarnes rätt att på nämnda sätt använda helgonskylden tydligen framstode. Får jag icke en sådan tolkning, får jag hos Kammaren anhålla om ursäkt, att jag äfven vid denna paragraf yrkar återremiss.

Herr Bergström: Då jag funnit, att den förste ärade talaren ännu huser tvifvelsmål om rättigheten af den tolkning, som jag ansett böra gifvas åt lagförslaget, vill jag för att lugna honom instämma i hans yrkande om återremiss, hvarigenom Lag-Utskottet må blifva i tillfälle att antingen åt förevarande 7 § gifva en sådan lydelse att deraf ljusligen framgår, att en församling icke är tvungen att använda helgonskylden till andra ändamål än klockares aflöning, eller ock att

Förordning ang. allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster. i det betänkande, som Utskottet kommer att i anledning af återremis-
sen afgifva, meddela den äskade autentiska förklaringen af lagförslaget.
Det är nemligen tryggare, om en sådan förklaring afgifves af Utskot-
tet i dess helhet, än om den lemnas af *en* ledamot.

(Forts.)

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och den förevarande para-
grafen återförvisades till Utskottet.

Förordningens rubrik och ingress äfvensom Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Återförvisades till Lag-Utskottet på yrkande af Herr *Bergström*.

Föredrogs å nyo och bifölls Lag-Utskottets den 31 sistlidne Mars och den 3 innevarande April bordlagda utlåtande N:o 22, i anledning af väckt motion om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att det denna dag första gången bordlagda ärendet skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 10 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.